

VU Research Portal

Naar woorden zoeken. James Storms (1860-1949) en het Jersey Dutch

Noordegraaf, J.

published in

De tienduizend dingen. Feestbundel voor Reinier Salverda
2013

document version

Peer reviewed version

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Noordegraaf, J. (2013). Naar woorden zoeken. James Storms (1860-1949) en het Jersey Dutch. In H. Brand, B. Groen, E. Hoekstra, & C. van der Meer (Eds.), *De tienduizend dingen. Feestbundel voor Reinier Salverda* (pp. 317-329). (1075). Afûk.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

This is a postprint of

Naar woorden zoeken. James Storms (1860-1949) en het Jersey Dutch

Noordegraaf, J.

In: H. Brand, B. Groen, E Hoekstra, C van der Meer (Ed.), De tienduizend dingen. Feestbundel voor Reinier Salverda (pp. 317-329). Ljouwert: Afûk

Published version: no link available

Link VU-DARE: <http://hdl.handle.net/1871/51334>

(Article begins on next page)

Uit: *De tienduizend dingen. Feestbundel voor Reinier Salverda*. Onder redactie van Hanno Brand, Ben Groen, Eric Hoekstra & Cor van der Meer, 317-329. Ljouwert: Afûk 2013. (Fryske Akademy nr. 1075). ISBN 978-90-62739.

Naar woorden zoeken.

James Storms (1860-1949) en het Jersey Dutch

Jan Noordegraaf

Vrije Universiteit Amsterdam

De dood van het Jersey Dutch

*dā bān bêtse vān dāx dāt lêve dāt dāuts sprêke*¹

In het najaar van 1877 bezocht de New Yorkse correspondent van *Het Nieuws van den Dag* het plaatsje Peapack in de staat New Jersey, niet al te ver van New York City. Hij ontmoette er ‘de groote familie Smith’, een familie van Hollandse oorsprong. De verslaggever vertelt dat hij er de meisjes hoorde praten

in het oude Jersey Dutch, de taal harer vaderen. Goeën dag, hoe kom je an. Want de taal is bewaard gebleven, zij het ook niet onder allen. Ik krijg een van de oude Smiths te pakken. Hij is trotsch op zijn Hollandsch: Ja, zegt hij, ik heb het van mijn grootvader, ik heb ’t nog fijn! Ik stond verstomd, de laatste uitdrukking was zoo krachtig, al was er een Engelsche gloed in. Fijn! Verstaat ge dat, Nederlanders! Als uw kroost verbastert, komt naar Peapack-farm.²

¹ ‘[T]here are few to-day that live who speak Jersey Dutch’: cf. J.D. Prince, ‘The Jersey Dutch dialect’, *Dialect notes* 3 (1910) p. 473.

² *Het Nieuws van den Dag*, 8 oktober 1877; ook in *De Locomotief. Samarangsch handels- en advertentie-blad*, 21 november 1877.

‘Hoe kom je an’, dat wil zeggen: hoe maak je het? Deze uitdrukking is onder meer opgetekend door de Amerikaanse taalkundige John Dyneley Prince (1868-1945), die in 1910 na het nodige veldwerk de laatste resten Jersey Dutch enigszins uitgebreid in kaart heeft gebracht.³ Met het Jersey Dutch was het niet goed gegaan. Ook de welbespraakte *jeunes filles en fleur* van de familie Smith hadden de snelle neergang van ‘de taal harer vaders’ niet kunnen verhinderen. In 1910 stelt Prince dat ‘up to thirty years ago’ Jersey Dutch ‘was the common idiom of many rural districts in northern New Jersey’; nu echter leefde het voort ‘only in the memories of some two hundred old persons’. Het was dus hoog tijd om een en ander [318] op te tekenen van ‘this curious and dying dialect’, zo motiveerde deze New Yorkse hoogleraar zijn studie.⁴

Het ‘obsolescent’ Jersey Dutch, gesproken in het noordelijk deel van New Jersey, was evenals het in de buurt van Albany gesproken Albany Dutch, later ook bekend als Mohawk Dutch, een rechtstreekse afstammeling van het in Noord-Amerika door zeventiende-eeuwse kolonisten gesproken Nederlands. Deze taalvariëteiten worden samen wel het Leeg Duits of Laag Duits (‘Low Dutch’) genoemd. Ze hadden zich enkele eeuwen, onafhankelijk van de in *patria* gesproken taal, als herkenbaar Nederlands weten te handhaven, maar in al die jaren was de structuur ervan – althans voor zover we nu weten – nooit in een taalkundige studie beschreven. Ook lexicografisch was er nauwelijks iets vastgelegd. Jersey Dutch werd, zeker eind negentiende eeuw, alleen in gesproken vorm gebruikt en dat was een extra probleem wanneer men er een beschrijving van wilde geven.

In feite leverde die situatie dezelfde moeilijkheden op als waarmee bijvoorbeeld de Friese taalkundige en lexicograaf Joast Hiddes Halbertsma (1789-1869) zich geconfronteerd zag toen hij een (overigens onvoltooid gebleven) lexicon van het Fries ging opzetten.⁵ Wie (een deel van)

³ ‘hû kom je ân’: cf. Prince, ‘Jersey Dutch’, p. 471.

⁴ Prince, ‘Jersey Dutch’, p. 459-460.

⁵ Anne Dykstra, ‘Het veldwerk voor het Lexicon Frisicum’. In: Lo van Driel en Theo Janssen (eds.), *Ontheven aan de tijd. Linguïstisch-historische studies voor Jan Noordegraaf bij zijn zestigste verjaardag* (Amsterdam en Münster 2008) pp.181-190. (Ook in: Anne Dykstra, *J.H. Halbertsma als lexicograaf. Studies over het Lexicon Frisicum (1872)* (Ljouwert 2011) pp. 45-51).

de eigentijdse woordenschat van een taal zonder schrijftaaltraditie wil boekstaven, zal het nodige veldwerk moeten verrichten. Dergelijk veldwerk is interessant voor taalkundigen, betoogt Dykstra, omdat het voorbeelden van taalgebruik oplevert van zorgvuldig uitgekozen informanten.⁶ En in een instructieve beschouwing over ‘field-work in lexicography’ merkt Béjoint op dat er alleen echte *field dictionaries*, ‘compiled from data gathered by means of field techniques’, bestaan voor ‘minor languages’, gesproken in kleine gemeenschappen zonder een traditie van geschreven literatuur. Voor ‘major languages’ zou dergelijk veldwerk te kostbaar en te tijdrovend zijn.⁷ [319]

Deze karakterisering nu door lexicografen als Dykstra en Béjoint lijken ook van toepassing op de woordenlijst in het artikel van J.D. Prince, dat zo’n zeshonderd woorden van het Jersey Dutch bevat, alle genoteerd tijdens gesprekken met een viertal bejaarde sprekers. In 1913 publiceerde Prince, daartoe nadrukkelijk uitgenodigd door de Leidse taalkundige D.C. Hesseling (1859-1941), in het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal en Letterkunde* nog ‘A text in Jersey Dutch’, namelijk de gelijkenis van de Verloren Zoon, opgetekend uit de mond van een van zijn informanten, de zevenenzeventigjarige Matthew Hicks.⁸ Ook na het onderzoek van Prince zijn er aanzetten tot een field dictionary geweest.

In deze korte bijdrage wil ik, mede aan de hand van enkele brieven en ander ongepubliceerd materiaal,⁹ laten zien hoe onze kennis van de Jersey Dutch woordenschat in de vorige eeuw is uitgebreid en wat er in verder onderzoek mee is gedaan. Ik doe dat aan de hand van een concrete

⁶ Dykstra, ‘Het veldwerk’, p. 182-183.

⁷ Henri Béjoint, ‘On field-work in lexicography’, in: R.K.K. Hartmann (ed.), *Lexicography: Principles and Practice* (London 1983) pp. 67-76.

⁸ J.D. Prince, ‘A text in Jersey Dutch’, *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* 32 (1913) pp. 306-312. (Ook in: J.D. Prince, *Fragments from Babel* (New York [N.Y.] 1939) pp. 145-150).

⁹ Het ongepubliceerde materiaal waaruit ik citeer, bevindt zich in de Bachman Papers in de bibliotheek van de New York Historical Association te Cooperstown, N.Y., tenzij anders aangegeven.

casus en ga de lotgevallen na van het lexicografisch werk van een spreker van het Jersey Dutch, James Storms (1860-1949). Geen taalkundige, maar gewoon een krantenman en uitgever uit Park Ridge, N.J. die zich verantwoordelijk voelde voor het taalkundig erfgoed van zijn omgeving. Storms is een van de laatste sprekers van het Jersey Dutch geweest. [320]

Voor enigszins ingewijden komt het niet als een verrassing als ik zeg dat wie zich bezighoudt met de laatste resten koloniaal Nederlands in Noord-Amerika, onvermijdelijk stuit op de activiteiten van een onvermoeibare, maar niet onomstreden amateur-linguïst. Het is deze Lawrence Gwyn Van Loon geweest die als eerste de collectie-Storms voor een publicatie gebruikt heeft.

Veldwerk van L.G. van Loon

L. G. van Loon, M.D. (1903-1982) was een arts uit Reading, PA die grote belangstelling had voor de laatste resten van de in Noord-Amerika gesproken Nederlandse taalvariëteiten. In woord en geschrift hanteerde hij een bepaalde variant van het Leeg Duits, dat hij in zijn jeugd van zijn grootvader had geleerd. In juni 1935 was hij gekozen tot lid van de Holland Society of New York, een vereniging waarvan alleen mannen lid mochten zijn die afstamden van kolonisten die zich vóór 1675 in de kolonie Nieuw Nederland hadden gevestigd. Medio 1937 was Van Loon

bezig om de laatste hand te leggen aan een ‘an article dealing with the old Dutch dialect formerly spoken in New York and New Jersey’.¹⁰ Van een kennis kreeg hij toen te horen dat er mensen waren die ‘still had knowledge of this obsolete language’; mogelijk woonden ze ergens in ‘Northern New Jersey or Southern New York’. Om die sprekers te vinden stuurde Van Loon op 23 juni 1937 een open brief naar de *Bergen Evening Record* uit Hackensack, N.J., waarin hij de lezers verzocht om hem nadere gegevens te sturen over dergelijke personen. ‘If you have any such information, I should appreciate being able to contact these people’, zo besluit Van Loon. Inderdaad slaagde hij er zo in om een aantal oudere mensen op te sporen die het ‘dialect’ ooit behoorlijk beheerst hadden, maar bij sommigen van hen bleek het Jersey Dutch door vele jaren van onbruik nagenoeg geatrofieerd. De neerslag van Van Loons veldwerk is te vinden in zijn in het Nederlands gestelde artikel ‘Ave atque vale, – Jersey Lag Duits verdwijnt’. Dat stuk verscheen in de zomer van 1939 in het tijdschrift *Onze Taaltuin*, dat onder redactie stond van de roemruchte Nijmeegse hoogleraar Jac. van Ginneken (1877-1945), die in het eerste deel van zijn *Handboek der Nederlandsche taal* (1913) al betrekkelijk uitvoerig over het ‘oude Amerikaansch-Nederlandsch’ geschreven had. ‘Ave atque vale’ vergelijkt [321] zowel de uitspraak als de grammatica van het Jersey Dutch met die van het Nederlands en in een aantal gevallen ook met het ‘Upriver’ dialect. Het artikel bevat ook een woordenlijst.¹¹

Onder Van Loons informanten bevonden zich de gebroeders Storms uit Parkridge, Bergen County, N.J. De oudste van de twee, James Banta Hall Storms (1860-1949), bleek te beschikken over een verzameling van ‘niet minder dan 1500 tot 2000 woorden’ uit het Jersey Dutch.¹² Over het bezoek aan James Storms, uit wiens manuscript Van Loon voor zijn artikel rijkelijk putten zou, vertelde hij later dat deze weinig toeschietelijk was, hoewel hij bereid was om hem woorden

¹⁰ Het verscheen het jaar daarop als een afzonderlijke publicatie: L.G. van Loon, *Crumbs from an old Dutch Closet. The Dutch dialect of old New York* (The Hague 1938).

¹¹ L.G. van Loon, ‘Ave atque vale, – Jersey Lag Duits verdwijnt’, *Onze Taaltuin* 8 (1939) pp. 91-95, 107-119.

¹² Van Loon, *Ave atque vale*, p. 94.

uit de lijst te laten afschrijven;¹³ zijn broer John C. Storms (1869-1960), ‘de absoluut laatste mensch in Nieu Jersey die kon meer dan twee woorden [in het Jersey Dutch] achter mekaar zeggen’¹⁴ bleek hulpvaardiger.

De woordenlijst van Van Loon in *Onze Taaltuin* telt 143 woorden en bevat voornamelijk werkwoorden en naamwoorden. Met deze lijst wilde Van Loon laten zien ‘welk een groot verschil er bestaat tusschen wat men hedendaagsch “standaard”-nederlandsch kan noemen en dit oud amerikaansch taalrestantje uit de XVIIe eeuw’.¹⁵ Een vergelijking van Van Loons lijst uit 1939 met James Storms’ pas in 1964 in boekvorm verschenen woordenlijst¹⁶ laat zien dat minstens 90 % van de in *Onze Taaltuin* gepubliceerde lijst afkomstig is uit het manuscript van Storms, zij het dat de spelling veelal is aangepast.¹⁷ Ik geef enkele voorbeelden.

<i>Storms</i>	<i>Van Loon</i>
ast ‘first’	eest ‘eerst’
awagh ‘away’	aweg ‘weg’
bauzenger ‘locust’	bouwzenger ‘sprinkhaan’
hamptruck ‘vest’	hemtrok ‘borstrok’

¹³ Van Cleef Bachman, *Herinneringen aan Dr Lawrence G. van Loon*. Ongepubl., 2009. Privé-collectie.

¹⁴ L.G. van Loon, brief aan Prof. Dr. Willem Pée, 6 april 1968. Familiearchief Pée, Stadsarchief Lokeren.

¹⁵ Van Loon, ‘Ave atque vale’, p. 112.

¹⁶ James B.H. Storms, *A Jersey Dutch vocabulary* (Park Ridge, N.J. 1964). Deze *Vocabulary*, waaraan Storms volgens zijn broer John in de jaren 1910-1949 ‘at various times’ had gewerkt, was in de periode 1960-1963 al in afleveringen verschenen in *Relics*, de nieuwsbrief van de Pascack Historical Society te Park Ridge.

¹⁷ Van der Sijs heeft daar al eens op gewezen. Zie Nicoline van der Sijs, *Yankees, cookies en dollars. De invloed van het Nederlands op de Noord-Amerikaanse talen* (Amsterdam 2009) p. 37.

knazer ‘grumbler’	kneezer ‘knorrepot’ [322]
plaas ‘farm’	plaos ‘een boerderij’
scheliput ‘turtle’	skelleput ‘schildpad’
tos ‘pocket’	tas ‘zak’
wanor ‘widower’	weenoar ‘weduwnaar’

Van Loon verantwoordt deze aanpassingen niet en geeft bovendien geen expliciete bronvermelding. Van Cleaf Bachman, met wie Van Loon een aantal jaren heeft samengewerkt aan een helaas onvoltooid gebleven *Low Dutch Dictionary*, veronderstelt dat Van Loon ‘simply copied the entries in Storms’ list without asking him to pronounce them or explain their usage. Thus in most cases the glossary (...) reflects how van Loon thought Jersey Dutch should be pronounced on the basis of his general observations of the dialect rather than how James Storms had actually pronounced undefined specific words’.¹⁸ In ieder geval is deze kwestie Van Loon lang bijgebleven, zoals blijkt.

In de jaren zestig, als instellingsarts werkzaam op een eenzaam eiland in de Stille Zuidzee, krijgt Van Loon een exemplaar van Storms’ *Vocabulary* (1964) in handen. Hij vindt het ‘en errie interessant boek’. In zijn *Voetstapen achter weege* (ca. 1966), een wat curieuze verzameling van in het Leeg Duits opgeschreven herinneringen, beschouwingen en commentaren, besteedt hij enkele bladzijden aan de ‘verzaomleng van Läg Duits worde dat de broeders John en James Storms maakte loopende laatste jaren van hullies leve’.¹⁹ Van Loon wijst onder meer op de problemen die Storms ondervonden moet hebben toen hij probeerde ‘onz Amerikaons orthographie’ toe te passen op het Jersey Dutch. ‘Hoe in de weedelt zoude wij weeze ebel de diphtong “ui” schrijve’, zo vraagt hij zich af, ‘met de orthographie dat ez ontwekkeld geweest door de eeive voor nander taal?’. Hij noemt enkele voorbeelden waarin de spelling van een

¹⁸ Van Cleaf Bachman, *Introduction to Low Dutch Dictionary* (Unpubl. typescript, ca.1980), pp. 57-58.

¹⁹ *Voetstapen achter weege weezend schelferd meenenge end gedochtes geschreeve end zo tot prent gebrocht voor deest keer in de lage Duijts taal van oud Nieu York geschreeve op Kalaupapa in Hawaii, daer ook verblijve bijnao aoleen voetstapen*. Unpubl. ms, ca. 1966.

woord in de *Vocabulary* duidelijk niet spoorde met wat hij zich uit de mond van Storms herinnerde opgevangen te hebben ('Ek häh zellef James Storms hoore ressiteere ...'). Voor bepaalde gevallen wijst Van Loon op mogelijke invloed van het Pennsylvania Dutch, op Duitse invloed dus. In de gedrukte Jersey Dutch woordenlijst staat bijvoorbeeld 'pfardt' genoteerd voor 'horse'. Maar uit goede bron [323] weten we dat Storms gewoon 'pert' zei: [het slɛŋkɛr pɛrt], 'the near horse'. En zo is er meer. Het is dan ook terecht dat Bachman opmerkt dat de lijst 'presents a number of difficulties'.²⁰

Voor de goede orde vermeld ik dat vanaf midden jaren tachtig Van Loon van verschillende kanten onder vuur is genomen. Hij is weggezet als een *fabulateur*, die historische en taalkundige data verzint naar het hem uitkomt.²¹ Hoe dit ook zij, het lijkt erop dat zijn bezoek aan James Storms in de jaren dertig in elk geval *niet* verzonnen is. En ook diens woordenlijst heeft echt bestaan.

De bijvangst van Guy S. Lowman

'Oud Jimmy Storms', zoals Van Loon hem in zijn memoires noemt, had in zijn jeugd Jersey Dutch geleerd van zijn grootouders van moeders kant, In die dagen was in Bergen County het Jersey Dutch nog steeds 'the prevailing and natural speech in many homes of the older residents when there were no strangers present'. Storms beschouwde het als zijn plicht om voor het nageslacht een woordenlijst van het Jersey Dutch op te stellen, aangezien hij 'about the last surviving person in my section' was die zoiets zou kunnen.²² Hij was zich goed bewust van zijn beperkingen op taalkundig gebied. Het IPA kende hij niet en bij het noteren van de woorden moest hij zich behelpen met de lastige Engelse spelling, waarbij hij ook niet altijd even consistent te werk ging. Bovendien liet hij diakritische tekens achterwege, ondanks aansporingen

²⁰ Bachman, *Introduction*, p. 32.

²¹ Zie hiervoor onder meer Anthony F. Buccini, 'The Dialectical Origins of New Netherland Dutch', in: Thomas Shannon and Johan P. Snapper (eds.) *Dutch Linguistics in a Changing Europe. The Berkeley Conference on Dutch Linguistics 1993* (Lanham etc. 1995) p. 212.

²² Storms, *Vocabulary*, pp. 3-4.

van zijn broer om die wel aan te brengen.²³ Op de vraag hoe Storms het Jersey Dutch uitsprak, kan evenwel – althans voor een deel – een nauwkeurig antwoord gegeven worden.

In mei 1941 kreeg James Storms bezoek van Dr. Guy Sumner Lowman, Jr (1909-1941), een briljant en bevlogen taalkundige die veldwerk deed voor de *Linguistic Atlas of the United States and Canada*, een enorm en langlopend project dat grotendeels onder leiding stond van Hans Kurath en waarnaar ook door Béjoint verwezen wordt.²⁴ Lowman, een ‘accurate phonetic field worker’,²⁵ was de ‘principal field investigator’ van dit project. Hij legde een [324] ‘uncanny skill’ aan de dag ‘in selecting excellent informants of the types required for the *Atlas* and in working effectively with them’.²⁶ Voor Park Ridge had Lowman de toen 80-jarige Storms als informant uitgekozen, mogelijk zonder te weten dat deze een van de laatste sprekers van het Jersey Dutch was. Het field record van het interview is bewaard gebleven; in het *Handbook of the Linguistic Atlas of the Middle and South Atlantic States* duikt James Storms geanonimiseerd op als informant NJ 20A.²⁷

Het was Lowman natuurlijk te doen om Amerikaans-Engels dialectmateriaal voor de *Linguistic Atlas*. Met Shetter neem ik aan dat deze Amerikaanse taalkundige weinig of helemaal geen Nederlands kende.²⁸ Het meer dan honderd bladzijden tellende field record bevat honderden woorden en wat korte zinnen. De werkwijze die Lowman volgde om zijn informanten

²³ Brief van John C. Storms aan Donald A. Sinclair, Rutgers University, July 30, 1959.

²⁴ Béjoint, ‘On field-work’, p. 68.

²⁵ Eric P. Hamp, ‘Lowman, Guy S(umner), Jr.’, in: Harro Stammerjohann (ed.), *Lexicon grammaticorum. A bio-biographical companion to the history of linguistics*. Second edition, revised and enlarged (Tübingen 2009) pp. 930-931.

²⁶ RIM [Raven I. McDavid], ‘Lowman, Guy S(umner), Jr.’, in: A.J. Bronstein a.o. (eds), *Biographical Dictionary of the Phonetic Sciences* (New York 1977) p. 134. Zie ook W.Viereck, ‘Guy S. Lowman’s contribution to British English dialectology’, *Transactions of the Yorkshire Dialect Society* 12 (1970) pp. 32-39.

²⁷ William A. Kretschmar, Jr. a.o. (eds), *Handbook of the Linguistic Atlas of the Middle and South Atlantic States* (Chicago and London 1994) p. 225.

²⁸ William Z. Shetter, ‘A final word on Jersey Dutch’, *American Speech* 33 (1958) p. 244.

de gewenste uitspraken te ontlokken, bestond hierin dat hij hen bijvoorbeeld liet tellen, de dagen van de week noemen, en antwoord geven op een vaste reeks van korte vragen, elk met een ‘slot’.

Een enkel voorbeeld kan hier volstaan.

- Vraag: What do you say when you meet someone when you get first up.

Gewenst antwoord: GOOD MORNING!

- Vraag: Part of the day before supper.

Gewenst antwoord: AFTERNOON.²⁹

Uiteraard kon Lowman een adequate reactie van Storms op deze vragen verwachten.³⁰ Wie het field record doorneemt, ziet een thematisch gestructureerde woordenlijst: ‘Storms was asked to give words relating to particular aspects of life, *e.g.* eating, speaking to animals, clothing, and the like’, vat Bachman samen.³¹

Guy S. Lowman

²⁹ Cf. Wolfgang Viereck, *Lexikalische und grammatische Ergebnisse des Lowman-Survey von Mittel- und Südeuropa*. 2 delen (München 1975), deel 1, p. 21.

³⁰ Field record Storms 1941, p. 2.

³¹ Bachman, *Introduction*, p. 34.

63.

47 NJ BBR
PR S 1457

m'az h'azb'ad

m'az h'azb'ad

1. w'azf

m'az h'azb'ad

w'azf
w'azf h'azb'ad

fa'ar
w'azf h'azb'ad

pa

pa
pa h'azb'ad

ma

ma h'azb'ad

pa h'azb'ad

Het interessante nu aan Lowmans lijst is dat er voor ongeveer driehonderd Amerikaanse woorden ook een fonetische transcriptie van het Jersey Dutch pendant wordt gegeven. Storms heeft tijdens het interview laten merken dat hij de taal van zijn jeugd nog niet vergeten was: op het eerste [325] blad van het field record staat dan ook genoteerd: ‘bilingual’. Hij gaf zijn antwoorden eerst in het Engels en vervolgens in een aantal gevallen ook in het Jersey Dutch. Als professional aarzelde Lowman niet om ook deze gegevens op te tekenen. De meeste van de Jersey Dutch woorden die Storms tijdens het interview aan Lowman heeft meegedeeld, zijn te herkennen aan de ‘D’ die Lowman erachter heeft geschreven, zoals op bijgaande illustratie te zien is. ‘The interpretation of the orthography of Storms’ *Vocabulary* is difficult, but through comparison with Lowman’s transcriptions, one can interpret Storms’ spellings reasonably well’, constateert een latere onderzoeker tevreden.³² Het field record als steen van Rosetta dus.

De lijst kent ook z’n beperkingen, die ik hier verder buiten beschouwing moet laten. Meer syntactisch geïnteresseerden wijs ik er nog op dat we niet alleen woorden aantreffen, maar ook een aantal korte zinnen of gedeelten van zinnen. We hebben niet zo erg veel authentiek Jersey Dutch zinsmateriaal tot onze beschikking, vandaar dat ik hier een aantal specimina noteer, waar nodig met korte toelichting. Ik zie af van een nauwgezette fonetische weergave. [326]

maak het deur toe

voor me te vertelle (‘om me te vertellen’)

ek mæker up het naoste huk afkome (‘ik wil op de volgende hoek uitstappen’)

je kun me gehelpt (‘je had me kunnen helpen’)

je durv niet gaane

hij had niet beter gaane (‘he ought not to go’)

was ziek geneme (‘was taken sick’)

he je geete

ek weet niet dat ek mækerte (‘ik weet niet dat ik wilde’)

³² Buccini, ‘The dialectical origins’, p. 223.

In verband met deze zinnestelsels nog dit. Prince signaleert dat Jersey Dutch gekenmerkt werd door een ‘marked singsong tone of voice’: ‘The intonation of this idiom is so different to that of the modern Holland Dutch, that Netherlandsers cannot follow a conversation in Jersey Dutch without previously learning the peculiarities of the dialect.’³³ Maar het lijkt erop dat Lowman aan deze bijzondere intonatie geen aandacht heeft geschonken. Of was bij Storms deze opvallende intonatie niet meer aanwezig? Bachman deelt evenwel mee dat Van Loon hem verteld heeft ‘that Storms used the Low Dutch “singsong” and was conscious of the fact that it was essential to correct usage’.³⁴

Enkele maanden na zijn interview met Storms kwam Lowman op tragische wijze om het leven bij een verkeersongeluk. Zijn interview met Storms heeft een vaste plaats gekregen in de verdere studie van verschillende aspecten van het Nederlands in Noord-Amerika, zoals ik in kort bestek zal laten zien.

Lotgevallen van een tekst

Medio jaren vijftig kwam Lowmans field record in handen van de jonge germanist William Zeiders Shetter (*1927). Bill Shetter was in 1955 in Berkeley gepromoveerd op een proefschrift over *Umlaut in medieval Dutch nonliterary texts*. In 1955-1956 studeerde hij op een Fullbrightbeurs bij de vermaarde Leidse dialectoloog G.G. Kloeke (1887-1963). Hij was erbij toen in 1956 Kloeke in kleine kring in de Doelen op het Leidse Rapenburg afscheid nam.³⁵

Uiteraard bezocht hij ook het Dialectenbureau (‘Het Bureau’) te Amsterdam, waar hij kennismakte met directeur P.J. Meertens (1899-1985). Als [327] resultaat van zijn studieverblijf publiceerde Shetter in *Language* over ‘Phonemics of the Zwolle dialect, synchronic and diachronic’.³⁶ Dit artikel uit 1958 geeft onder meer een grondig overzicht van de

³³ Prince, ‘The Jersey Dutch dialect’, p. 459; ‘A text in Jersey Dutch’, p. 307.

³⁴ Bachman, *Introduction*, p. 78.

³⁵ C. van Bree, email 14 mei 2013.

³⁶ Over een ander resultaat van Shettters verblijf in Nederland zie H. Schultink, ‘Een Nederlandse grammatica voor Amerikanen’ [1958], in: H. Schultink, *Van onze taalkundige medewerker*.

klanksystematiek van het Zwols en van de geschiedenis ervan. In *Taal en tongval* had Shetter inmiddels gepubliceerd over ‘Brabants dialect in Wisconsin’ (1957). Het is dus op zich niet verrassend dat deze Amerikaanse neerlandicus ook in de klankleer van het Jersey Dutch geïnteresseerd raakte, al wist hij zich vijftig jaar later niet meer te herinneren hoe en waarom precies hij dit onderwerp gekozen had. Na enig aandringen had hij het field record inzake Storms los weten te krijgen van professor Hans Kurath (1891-1992), director van de Linguistic Atlas of the United States and Canada.³⁷ Hij publiceerde er in 1958 een artikel over, waarvan de titel bij sommige vakgenoten enige irritatie lijkt te hebben opgeroepen: ‘A final word on Jersey Dutch’. Maar Shetter pretendeerde natuurlijk niet het laatste woord te hebben gesproken over het Jersey Dutch; hij wilde slechts een mogelijk laatste tekst, ‘a final word’ van Storms over deze taalvariëteit, nader belichten. De laatste bekende sprekers immers waren al overleden en veel nieuw materiaal leek niet te verwachten. Hoe dit ook zij, op basis van het field record geeft Shetter een overtuigende analyse van de klanken van het Jersey Dutch en een helder inzicht in de ‘developments within the sound system of JD during the nearly three hundred years [328] of its separation from Netherlands Dutch in a foreign environment’.³⁸

In de jaren zestig en zeventig is een serieuze poging gedaan om een woordenboek van het Leeg Duits samen te stellen.³⁹ Het initiatief daartoe werd omstreeks 1965 genomen door de historicus Van Cleef Bachman (*1939), auteur van *Peltries or Plantations. The Economic Policies of the Dutch West India Company in New Netherland 1623-1639* (1969), die bij zijn onderzoek veelvuldig gebruik gemaakt had van originele zeventiende-eeuwse WIC-manuscripten. Hij was

Kronieken 1954-1962. Bezorgd door Cecile A. Portielje en Jan Noordegraaf (Amsterdam en Münster 2005) pp. 117-119.

³⁷ W.Z. Shetter, email 21 augustus 2008. Cf. Shetter, ‘A final word’, p. 244.

³⁸ Shetter, ‘A final word’, pp. 244-245.

³⁹ Zie hierover Jan Noordegraaf, ‘Vreemde woorden, valse vrienden. Over het woordenboek van het Leeg Duits’. In: Egbert Beijk e.a. (eds), *Fons verborum. Feestbundel voor prof. dr. A.M.F.J. (Fons) Moerdijk aangeboden door vrienden en collega’s bij zijn afscheid van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie* (Amsterdam 2009) pp. 73-83.

geïntregeerd geraakt door het feit dat ‘Low Dutch, the descendant of the language of the New Netherlanders, was surviving with considerable vigor in many rural areas *two hundred years* after the English conquest’.⁴⁰ De opdracht van het boek *Peltries or Plantations* is dan ook in het Leeg Duits gesteld (‘F’r te verdanke’), evenals de brieven die hij later schreef aan Willem Pée (1903-1986), de Gentse meelezer van het Leeg Duitse woordenboek-in-wording.⁴¹ Bachman heeft niet alleen de inhoud van Storms’ *Vocabulary* verwerkt, maar ook de driehonderd woorden uit het field record van Lowman. Met zijn *Low Dutch–English Dictionary* beoogde Bachman het Leeg Duits te beschrijven zoals het gesproken was ‘in the latter half of the nineteenth and early twentieth centuries by speakers who were mostly born between 1800 and 1860’. Daarnaast wilde hij de lezer in staat stellen ‘to reconstruct the pronunciation of Low Dutch as carefully as possible’. En daarbij kwam het field record uiteraard goed van pas. Hoewel Bachman zijn inleiding en een groot aantal letters gereed had, zag hij zich rond 1980 door persoonlijke omstandigheden genoodzaakt met het werk aan het woordenboek te stoppen.

In de jaren negentig heeft ook de Amerikaanse taalkundige Anthony F. Buccini (*1958) het field record en de *Vocabulary* gebruikt om te laten zien dat de gegevens inzake de klanken van het Jersey Dutch die we bij Storms vinden (Buccini gebruikt de term ‘Bergen Dutch’) in overeenstemming zijn met die van Prince uit 1910 en 1913 en hij trekt daar interessante conclusies uit over de herkomst van deze taalvariëteit.⁴² In een stevig onderbouwde bijdrage van monografielengte plaatst hij het Jersey Dutch vervolgens in een breed koloniaal-linguistisch perspectief en dringt aan op een vergelijkende studie van de ontwikkeling van het Jersey Dutch

⁴⁰ Van Cleef Bachman, *Peltries or Plantations. The Economic Policies of the Dutch West India Company in New Netherland 1623-1639* (Baltimore & London 1969) p. viii.

⁴¹ In een brief van 26 mei 1969 aan een Amerikaanse kennis schrijft L.G. van Loon over het Leeg Duits woordenboek: ‘One offer of possible publication has already been received – from Belgium no less – (the Flemish part of it)’. Het is mogelijk dat Van Loon hier doelt op een toezegging van de kant van Willem Pée.

⁴² Buccini, ‘The dialectical origins’.

en het Afrikaans.⁴³ Ook op de geschiedenis van het standaard Nederlands kan de studie van het Jersey Dutch interessant nieuw licht werpen, is zijn stelling. Het valt daarom te betreuren dat zijn geplande *Echoes of the past. Linguistic developments and social history in the Dutch colonial empire* niet verschenen is. Een uitgebreide vergelijking van het Afrikaans en het [329] Leeg Duits in het kader van het thema ‘taalverandering’ zou inderdaad een vruchtbare bijdrage kunnen leveren aan het lopend onderzoek naar het (post)koloniale Nederlands.

Coda: een onbekende bezoeker?

De scheidende directeur van een belangrijk onderzoeksinstituut zal het niet verbazen als ik hem vertel dat de speurtocht naar meer gegevens nog niet is afgelopen. Eind juli 1959 stuurde John Storms het manuscript van de *Vocabulary* naar Donald A. Sinclair van de afdeling Special Collections van Rutgers University, New Brunswick, N.J., waar het op microfilm gezet zou worden. Tegen het eind van zijn begeleidende brief benadrukt Storms nog eens: ‘There is no written Jersey Dutch’, en daarna maakt de dan bijna negentigjarige nog een intrigerende opmerking:

I recall an evening long ago when we sat beside the place in my living room, and a representative (?) of Brown University in Providence interviewed my brother on the subject [sc. Jersey Dutch]. He would propound a word, Brother would pronounce it in Dutch, and the visitor wrote it down, with his own marks after repeating it and hearing it several times.

Is dit een enigszins vertekende, romantiserende herinnering van John Storms aan het door Guy Lowman afgenomen interview uit mei 1941, of is er van het Jersey Dutch van zijn broer ooit nog

⁴³ Zie ook Anthony F. Buccini, ‘New Netherland Dutch, Cape Dutch, Afrikaans’, *Taal en Tongval*, themanummer 9 (1996) pp. 35-51. Het is overigens D.C. Hesseling geweest die – naar aanleiding van de studies van Prince – rond 1913 al een dergelijk onderzoek heeft willen entameren.

een ander field record gemaakt? En indien dat laatste het geval is, welke nieuwe gegevens zouden we daarin aantreffen? Als alle wetenschap lijkt ook het zoeken naar woorden van ‘oud Jimmy Storms’ nog een ‘unended quest’ (Popper).⁴⁴

⁴⁴ Voor onwaardeerlijke hulp en informatie ben ik veel dank verschuldigd aan Clara van Beek, Jefferson (NY); Van Cleef Bachmann, Lunenburg, N.S; Nico Van Campenhout, Lokeren; Francesca M. Moskovits, Park Ridge (N.J.); Rob Naborn, Philadelphia, PA; Wayne Wright, NYHA, Cooperstown (NY); Piet van Reenen, Amsterdam.